

Владимир Филипов

Майн Рид – любим писател
на младежта

Българските читатели се запознават с творчеството на Майн Рид през 1897 г., когато се превежда неговият роман „Похожденията на Жак Депара“. Авторът поражда голям интерес и веднага през 1898 г. излизат още седем превода: „Огнена земя“, „Остров Борнео“, „Пълзачи по скалите“ и др.

Досега „Пълно събрание съчиненията“ на Майн Рид са били публикувани пет пъти: веднъж в петнадесет тома (1939–1942) и веднъж, във Велико Търново, в двадесет и един тома (1928–1942). Общо взето до този момент са излезли сто и петдесет различни превода и издания на произведения на Майн Рид. Всичко това красноречиво говори за популярността на автора в нашата страна. Без съмнение той отдавна е станал един от любимите писатели на младите поколения у нас.

Томас Майн Рид (1818–1883) или както е известен капитан Майн Рид, е роден в Балирони, Ирландия, в семейството на беден презвитерински свещеник.

На двадесетгодишна възраст жадният за приключения и пътешествия Майн Рид заминава за Америка и там се залавя с най-различни занаяти. За известно време работи по Червената река, където наблюдава и изучава нравите и обичаите на индианците и белите емигранти. По-късно се запознава по същия начин и с живота по реката Мисури.

Като много други писатели, Майн Рид се занимава с вестникарство, става журналист във Филаделфия и спечелва известност. Но по-късно той се отказва от журналистическата си дейност и участва като доброволец в Американско-мексиканската война (1816–1848), взема участие в обсадата и превземането на Вера Крус, отличава се със своята храброст при шурмуването на Чапултепек и стига до чин капитан.

След приключване на Американско-мексиканската война капитан Майн Рид сформира доброволчески отряд с намерение да помогне на унгарската революция през 1848 г. Но революцията бива потушена, преди отрядът да пристигне в Европа, и той се прибира в Англия, където се отдава на журналистическа и писателска дейност. Неговият пръв роман „Въоръжените конници“ е публикуван в 1850 г.

Като резултат от развитието на производителните сили през XVIII в, в Англия се стига до тъй наречената „индустриална революция“. Това е периодът на капиталистическата индустриализация, придружен от неописуеми страдания за голяма част от народа. Ограбването на новопоявилата се класа, пролетарията, е нечовешко. Модернизацията на селското стопанство и „ограждането“ на земята лишава много хора от препитание. В страната наставта огромна безработица. Положението на народа

се утежнява още повече от наполеоновите войни през началните десетилетия на XIX век, силно се изострят обществените отношения. При тези условия се появява романът на критическия реализъм, в който авторите разкриват и бичуват същността на социалната система.

Възходът на буржоазията е съпроводен с утвърждаването на принципи, които целят да охраняват нейните класови интереси – това са преди всичко егоизма, прагматизма и „свободата на личността“. Главна цел на последния от тези принципи е да осигури свобода на търговията и експлоатацията, като отрича задълженията на обществото към отделния човек. Други важни страни на буржоазната идеология са нейният механичен материализъм и студен рационализъм. Срещу тях се заражда противодействие още през XVIII век, което извиква на живот романтизма в областта на литературата.

Романтизмът издига в култ емоционалното и доброто начало у човека. Този, по същество романтичен култ, става част и от светоусещането на критическите реалисти.

В известен смисъл романтичната литература е и бягство от непоносимата действителност в един по-колоритен и по-интересен свят. Но този вид литература става също оръдие на завоевателските попълзновения на буржоазията под формата на романтични истории за безстрашни младежи, които търсят приключения в далечни страни. Това са обикновено сантиментални произведения, които изопачават истината.

На такъв фон Майн Рид започва своята творческа литературна дейност. Отначало той пише истории за романтични герои, пътешествия и бойни приключения (например „Ловци на скалпове“). Занимават го и социални проблеми: в „Жилище в пустинята“ той разглежда въпроса за живота „сред природата“; в „Квартеронката“ го занимава проблемата за брака между бели и „цветни“; „Оцеола“, написан под силното влияние на Джеймс Фенимор Купър, разглежда проблемата за правото на индианците за самоопределение и други въпроси.

Майн Рид става популярен писател, но не за дълго – някои демократични тенденции в произведенията му го поставят в конфликт с английската буржоазна общественост. Той се бори, но безуспешно, и се вижда принуден за втори път да отиде в Америка, гдето капитализмът е все още по-либерален.

След завръщането си от Америка той започва да пише книги за юноши. Пише романи за пътешествия, в които дава богати и разнообразни сведения за живота и битата на далечни народи (например „Разходка на младите бури в Южна Африка“), с природопознавателен характер

(„Ловци на растения“), или приключенски истории за ловци и други (например „Смъртоносният изстрел“). Към последния вид романи принадлежи и „Конникът без глава“.

Въпреки че романът на Майн Рид „Конникът без глава“ е написан преди около сто години, той притежава качества, които го правят интересен и в днешни дни. Преди всичко романът разказва една занимателна история, пълна с интересни приключения. Ние научаваме много за живота в пограничните области на Тексас по времето на първите заселници, скоро след като Щатите завземат Тексас от мексиканците. Но най-интересно е това, което научаваме за прерията, описана от Майн Рид с такава любов. Незабелязано авторът ни разказва за растенията и горите край река Леона и за животните, които ги обитават. Преди години, когато говорех за „Конникът без глава“ с един мой познат – възрастен човек, той каза, че в юношеството му неговият „най-добър учител“ по география, ботаника и зоология бил Майн Рид. И с право. „Конникът без глава“ е ценна книга и поради демократичните тенденции, които намираме в нея. Това е една странна приключенска история и все пак Майн Рид не на едно място спира разказа си, за да изрази своето мнение по важни за времето въпроси: той гневно клейми поддръжниците на робската система, с възмущение говори за издевателствата на английските империалисти в Ямайка, за фалша в английското общество и т.н. От критиката му не убягват английското правосъдие, социалното неравенство в родината му и тъй наречените „благородници“. За Майн Рид не титлата прави хората наистина благородни. И това най-добре е показано в самия роман. Сантименталната и неубедителна история между Луиза Пойндекстър и Морис Джерълд малко по малко остава на второ място и на преден план изпъква конфликтът между „аристократичния“ Къхуун и човека от народа Зеб Стамп. Къхуун е жесток, безскрупулен, подъл и развратен. Вярно е, че той до известна степен е представител на установения в литературата от това време „отрицателен герой“, „черният престъпник“, но знаменателно е, че този герой е не друг, а богатият „аристократ“ Къхуун. А човекът от народа Зеб Стамп? Той е честен, великодушен, умен, уравновесен, с богат житейски опит. Не е случайно също, че Зеб е носителят на идеала на автора – човекът, който живее близо до природата – физически и морално здравата личност. И в борбата между Зеб Стамп и Къхуун, Зеб побеждава.

Но в „Конникът без глава“ има и неприемливи неща. Така например неприемлива е, както споменахме, любовната история, която служи за завръзка. Вероятна, но не типична е любовта „на една аристократка

към бедния ловец на коне“. Майн Рид се мъчи да направи и Морис Джерълд представител на неговия идеален герой той е благородник, изоставил замъка и титлата си, за да живее сред природата; пак нещо, което е възможно, но не типично. И Морис Джерълд, като Зеб Стамп, е благороден по душа, скромен, добродушен, но той далеч не е така жизнен и убедителен като характер. У него има известна пресиленост и сантиментална свръхидеализираност. Той всичко може, по-хубав е от другите, по-добър е и по-умен. И Зеб Стамп е по същия начин идеализиран до известна степен, но при него тази идеализираност е приемлива, защото е част от тъканта на неговия характер. Нещо друго – старият ловец не е само тип на добър човек; епитетите, които изредихме, когато го характеризирахме, не го изчерпват – в него има и нещо повече – начинът, по който той говори, по който реагира на различните случки и събития, облеклото и видът му дори изграждат една индивидуализирана, закръглена личност. А Морис? Морис си остава само един възблед тип. И когато в края на краищата научаваме, че е благородник, не се изненадваме, както не се изненадваме, когато достигнем до традиционния „щастлив край“.

Общо взето, Майн Рид разказва увлекателно и с напрежение: той използва необикновени случки (като например „загадъчната“ част в книгата около конника без глава, изградена върху материал, почерпен от обичаите на индианците), умело създава драматични моменти (бурята на „северняка“, описанието на беснуващата кавалада и други), държи читателя в напрежение, като запазва някои неща в тайна или прекъсва разказа си в критични моменти и прочие.

Стилово едно от най-добрите постижения на Майн Рид са неговите описания на картини от природата – те обикновено са грандиозни и поетически наситени, – езикът е картинен и стегнат. Но много често той плаща дан на господстващия стил на своето време – езикът му е превзет (което особено личи в оригинала), описанията – претрупани. Същото намираме и във фабулата: има случки, които са разказани надълго, разтегнати са много, а други са разказани по няколко пъти на различни места.

В заключение трябва да кажем, че въпреки някои свои недостатъци – резултат на историческа и класова ограниченост – Майн Рид остава един добър писател на занимателни приключенски романи с научнопопулярни качества. В книгите си той отразява някои демократични тенденции на епохата си и утвърждава морално чистата и физически силната личност. Главно в тези неща се състои исторически познавателната и

Майн Рид – любим писател на младежта

възпитателна стойност на неговото творчество.

КРАЙ

© 1978 Владимир Филипов

Сканиране, разпознаване и редакция: Борис Борисов, 2008

Публикация

Томас Майн Рид. Конникът без глава
Роман

Преведе от английски: Владимир Филипов

Художник: Любен Зидаров

Редактор: Лъчезар Мишев

Художествен редактор: Венелин Вълканов

Технически редактор: Иван Андреев

Коректор: Албена Николаева

Редакционна колегия: Ефрем Каранфилов, Иван Цветков, Йордан Милев, Камен
Калчев

Отговорен редактор: Николай Янков

Библиотечно оформление: Стефан Груев

Американска. Четвърто издание. ЛГ VI

Дадена за набор 30.VII.1977 г. Подписана за печат на 20.IV.1978 г. Излязла от печат
25.VI.1978 г.

Поръчка № 2134. Формат 116/60/90. Печатни коли 39. Издателски коли 39.

Цена на книжното тяло 2,65 лв. Цена 3.40 лв.

Индекс 11. 95376/6256-12-77

Издателство „Отечество“, София, 1978

ДПК „Димитър Благоев“

Mayne Reid. The Headless Horseman

Charles H. Clarke, London, 1869

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/6266>]